

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री दीपककुमार कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशमान सिंह राउत
आदेश

०६९-WO-११५६

मुद्दा: उत्प्रेषणसमेत।

स्याङ्जा जिल्ला पुतलीबजार नगरपालिका वडा नं.११ घर भई हाल जिल्ला वन कार्यालय कास्कीमा वन रक्षक पदमा कार्यरत ज्योतीराम कोइराला१

निवेदक

विरुद्ध

नेपाल सरकार, वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं१
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय, वन विभाग काठमाडौं१
पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय वन निर्देशनालय, पोखरा कास्की१
जिल्ला वन कार्यालय, कास्की१
सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं१

विपक्षी

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ तथा १०७ बमोजिम यसै अदालतको अधिकारक्षेत्रभित्र पर्ने प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त टिपोट र आदेश यस प्रकार छः-

- म निवेदक विपक्षी वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय मातहत देहायको मितिमा वन रक्षक पदमा स्थायी नियुक्त भई हाल जिल्ला वन कार्यालय कास्की अन्तर्गत कार्यरत तोकिएको तालिम प्राप्त प्राविधिक कर्मचारी हुँ।

क्र. सं.	निवेदकको नाम, थर	कार्यरत कार्यालय	स्थायी नियुक्ति मिति	शुरु स्तर वृद्धि	दोस्रो स्तर वृद्धि	तेस्रो स्तर वृद्धि	आधारभूत तालिम
१	ज्योतीराम कोइराला	जि.व.का. कास्की	२०५५।९।२९				१

- नेपाल वन सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी) विभाजन र नियुक्ति नियमहरू, २०५१ मिति २०५१।२।९ मा जारी भएको र सो जारी हुँदा जनरल फरेष्ट्री सहितका विभिन्न ६ समूहमा समूहीकृत गरी तत् तत् उपसमूहमा रहने पदहरू र श्रेणीहरू

तोक्दा राजपत्र अनङ्कितको हकमा प्रथम/द्वितीय/तृतीय श्रेणीसम्म मात्र किटान गरी कुनै पनि श्रेणी विहीन पदको किटान र परिकल्पना नै गरिएको थिएन। सो अनुसार प्राविधिक वन रक्षक पदका कर्मचारीहरूको सेवा प्रवेशको आवश्यक योग्यता निर्धारण गर्दा कुनै व्यवस्था नगरी नियम ७ अनसूची ३ बमोजिम वन सहायकसम्मको मात्र योग्यता निर्धारण गरेकोमा उक्त नियमहरूमा कुनै हेरफेर संशोधन पनि नभै हालसम्म साविककै नियमहरू क्रियाशिल छन्। वन सेवातर्फको जुनसुकै तह कायम भए पनि प्राविधिक पद साविककै व्यवस्थाबमोजिम यथावत कायम रहेको देखिन्छ। म निवेदक साविक व्यवस्था र ऐनको दफा २५ बमोजिम तोकिएको निर्धारित कार्यविधि र प्रकृया पूरा गरी वनरक्षक/वनपाले प्राविधिक पदमा नियुक्त भै आएका कर्मचारी हुँ। निजामती सेवा नियमावली, २०५० को ८ अनसूची ३(ख) (१) बमोजिम जनरल फरेष्ट्री समूह अन्तर्गतको हामीहरूको प्राविधिक वनरक्षक पद साविक नियम ३० ले व्यवस्था गरेको अनुसूची ८ बमोजिमको श्रेणी विहीन पदमा समावेश गरिएको थिएन छैन। अनुसूची ८ प्रकरण (४) मा सम्बन्धित सेवा समूह सम्बन्धी नियमहरूमा तोकिएका पदहरू मात्र श्रेणी विहीन कायम गर्ने व्यवस्था गरी आएको निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ३३(६) मा सम्बन्धित सेवा समूहका श्रेणी विहीन भनी तोकिएका पदका कर्मचारीहरूको स्तर वृद्धि पनि सोही सम्बन्धित सेवा विनियमहरूमा तोकिए अनुरूप हुने भन्ने कानूनी व्यवस्था हुँदाहुँदै निजामती सेवा नियमावलीको सातौँ संशोधनद्वारा राजपत्र अनङ्कित पाँचौँ श्रेणीको पद सम्बन्धी थप व्यवस्था गरी नियम ३० मा संशोधन गरिए पनि छुट्टै सेवा समूहको हकमा प्राविधिक वनरक्षक पदको सम्बन्धमा भएको पूर्व व्यवस्था यथावत कायम रहेकै हुँदा मेरो हकमा मिति २०६४।४।२३ मा थप भै प्रारम्भ भएको ऐनको दफा २४घ स्तर वृद्धि सम्बन्धी व्यवस्था लागू हुने होईन।

३. विपक्षी वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयले नेपाल राजपत्र भाग ५ खण्ड ६० संख्या १ मिति २०६७।१।६ मा निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ७(४) बमोजिम सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरी सि.नं. २ मा प्राविधिक पदलाई मुख्य कार्य गर्ने पद नाम दिएको देखिएको र नेपाल राजपत्र भाग ५ मिति २०६८।९।४ खण्ड ६१ संख्या ३४ को प्रकाशित सूचना प्रकरण(क) सि.नं. ३ मा राजपत्र अनङ्कित द्वितीय श्रेणी पदको शैक्षिक योग्यता मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट एस.एल.सी. वा सो सरहको कक्षा वा नेपाल सरकारबाट मान्यता प्राप्त संस्थाबाट वन सम्बन्धी तह-२ को सीप परीक्षा उत्तीर्ण भएको भनी जनरल फरेष्ट्री समूहको लागि चाहिने न्यूनतम योग्यता निर्धारण गरेको सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरेको थियो। वन रक्षक/वनपाले पद निजामती सेवाको प्राविधिक पद भएको कुरा विपक्षीहरूको

परस्परका पत्राचारबाट खुल्न आएको र प्राविधिक पद बाहेकका पदहरू मात्र निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ५(२) बमोजिम श्रेणी विहीन कायम गर्न मिल्नेमा मलाई अनाधिकार तबरले श्रेणी विहीन तुल्याई स्तर वृद्धिको अवसरबाट पनि वञ्चित तुल्याइएको छ। मिति २०६९।९।४ को राजपत्रमा प्रकाशित सूचना अनुसार निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ७(४) को असमान व्यवस्था प्रयोगमा ल्याई समानस्तरका पद र श्रेणीलाई असमान तुल्याउने कार्य भएको छ। तोकिएको शैक्षिक योग्यता र आधारभूत तालिमसमेत लिएको म निवेदकलाई श्रेणीमा आबद्ध र समायोजन गर्ने विभागीयस्तर र नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट मिति २०६६।४।८ मा निर्णयसमेत भै सकेकोमा उक्त निर्णयसमेत कार्यान्वयन नगरी विद्यमान समयमा पनि मलाई अन्यायपूर्वक काममा लगाई आएको अवस्था छ।

४. तसर्थ, मिति २०६७।१।६ को नेपाल राजपत्र भाग ५ खण्ड ६० संख्या १ सि.नं. २ मा प्रकाशित सूचना र पुनः मिति २०६९।९।४ को नेपाल राजपत्र भाग ५ खण्ड ६१ संख्या ३४ खण्ड (क) क्रम संख्या १ मा प्रकाशित सूचना नेपाल वन सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी) विभाजन र नियुक्ति नियम, २०५१ को नियम ७ अनुसूची (क) जनरल फरेष्ट्री समूह क्रमसंख्या २ प्रतिकूल भएकोले उक्त दुवै सूचना र जनरल फरेष्ट्री समूहको राजपत्र अनङ्कित द्वितीय श्रेणीको साविक देखिको हामीहरूको वन रक्षक/वनपाले प्राविधिक पदलाई अनाधिकार श्रेणी विहीन पद कायम गराएको विपक्षीहरूको हालसम्मको उक्त सम्पूर्ण काम कारवाहीसमेत उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी निवेदकलाई सम्बन्धित जनरल फरेष्ट्री समूहको राजपत्र अनङ्कित द्वितीय श्रेणीको मिल्दो पदमा ऐन अनुरूप मिलान पद नाम कायम गर्ने उपयुक्त व्यवस्था गर्नु र तदनुरूप पदस्थापनको व्यवस्था मिलाउनु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा परमादेशको आदेश लगायत जो चाहिने उपयुक्त आदेश जारी गरिपाउँ भन्नेसमेत बेहोराको निवेदक ज्योतिराम कोईरालाको तर्फबाट यस अदालतमा परेको निवेदन पत्र।
५. यसमा के कसो भएको हो र निवेदकको माग बमोजिमको आदेश किन जारी हुन नपर्ने हो ? यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाको म्याद बाहेक १५ दिनभित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमार्फत लिखित जवाफ पठाउनु भनी यो आदेश र रिट निवेदनको एकप्रति नक्कलसमेत साथै राखी विपक्षीहरूलाई सूचना दिई त्यसको बोधार्थ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा पठाई लिखित जवाफ आएपछि वा अवधि नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्नु भन्नेसमेत बेहोराको मिति २०७०।१।२४ मा यस अदालतबाट भएको आदेश।

६. यस मन्त्रालयको के, कुन काम कारवाही र निर्णयबाट विपक्षी रिट निवेदकको संवैधानिक तथा कानूनी हक हनन हुन गएको हो सो कुरा रिट निवेदनमा उल्लेख भएको पाइदैन। नेपाल वन सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति) नियमहरू, २०५१ को अनुसूची २ मा सेवा वा समूह, उपसमूहमा रहने पदहरूको नाम राखी सोको खण्ड (क) उपखण्ड ५ मा राजपत्र अनंकित द्वितीय श्रेणीमा फरेष्टर पद रहने उल्लेख भएको, वन रक्षक उल्लेख भएको नदेखिएको, नेपाल सरकारले मिति २०६७।१।६ मा राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरूमा कार्यरत श्रेणी विहीन पदहरूलाई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ७ को उपदफा (४) बमोजिम मुख्य कार्य गर्ने र सहायक कार्य गर्ने पद तोकी वनरक्षक पदलाई मुख्य कार्य गर्ने पद नाम दिइएको तथा मिति २०६८।९।४ मा नेपाल सरकारले सो नियमको अनुसूची २ को खण्ड (क) मा उपखण्ड ८ थप गरी श्रेणी विहीन पद वनरक्षक उल्लेख गरेकोसमेत देखिएको सन्दर्भमा रिट निवेदन जिकिरबमोजिम आदेश जारी हुनुपर्ने होइन। यस मन्त्रालयबाट रिट निवेदकको कुनै पनि संवैधानिक तथा कानूनी हक अधिकारमा आघात पर्ने कार्य तथा निर्णय नभए/नगरेको अवस्थामा यस मन्त्रालयसमेतलाई विपक्षी बनाई दायर भएको रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्नेसमेत बेहोराको विपक्षी सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको तर्फबाट यस अदालतमा परेको लिखित जवाफ।
७. निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ७ को उपदफा (४) मा “नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी मुख्य कार्य गर्ने र सहायक कार्य गर्ने श्रेणी विहीन पद तोक्नेछ” भन्ने कानूनी व्यवस्थाबमोजिम मिति २०६७।१।६ को नेपाल राजपत्र भाग ५ खण्ड ६० संख्या १ को यस मन्त्रालयको सूचनाको तपसिलको सि.नं. २ मा वनरक्षक पदलाई मुख्य कार्य गर्ने पद नाम कामको विशिष्टताको आधारमा कानूनबमोजिम नै तोकिएको हुँदा यस मन्त्रालयबाट भएको काम कारवाही कानूनसम्मत छ। नेपाल वन सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति) नियमहरू, २०५१ को अनुसूची-२ को खण्ड (क) मा रहेको जनरल फरेष्ट्री समूह अन्तर्गत उपखण्ड ५ मा राजपत्र अनङ्कित तृतीय श्रेणीमा रहने पद वन कार्य सहायक (मुख्य वनपाले) पद नाम कायम भएको तर वनपाले/वनरक्षक पदको पद नाम नभएकोले नेपाल वन सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति) नियमहरू, २०५१ को नियम ११ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल राजपत्र भाग ६ खण्ड ६१ संख्या ३४ मिति २०६८।९।४ को यस मन्त्रालयको सूचनाको अनुसूची-२ को खण्ड (क) को उपखण्ड (८) मा “पद नाम समावेश गर्ने गरी श्रेणी विहीन पद वन रक्षक” थप गरिएको हो। कानूनी व्यवस्था विपरीत हुने गरी यस

मन्त्रालयबाट कुनै काम कारवाही नभएको र विपक्षी समेतको कुनै कानूनी र संवैधानिक हक हनन नभएको हुँदा विपक्षीको रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्नेसमेत बेहोराको वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयको तर्फबाट यस अदालतमा परेको लिखित जवाफ।

८. निवेदकले आफ्नो निवेदनमा उल्लेख गर्नु भए अनुसार यस विभागबाट पक्षपातपूर्ण व्यवहार नभएको, निवेदककै वृत्तिविकासको लागि स्तरवृद्धिको व्यवस्था गरिएको हुँदा अन्यायपूर्ण र विभेदपूर्ण भयो भन्नु सरासर कपोलकल्पित र आधारहीन भएकोले तथ्यमा आधारित नभएको रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्नेसमेत बेहोराको विपक्षी वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय, वन विभागको तर्फबाट यस अदालतमा परेको लिखित जवाफ।
९. निवेदकले निजामती सेवा ऐन, निजामती सेवा नियमावली र निज बहाल रहेको वन रक्षक पदका सम्बन्धमा नेपाल सरकारबाट विभिन्न मितिमा राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी गरेको व्यवस्था समेतलाई आधार बनाएर नेपाल वन सेवा, जनरल फरेष्ट्री समूहको वन रक्षक/वनपाले राजपत्र अनंकित द्वितीय श्रेणीको प्राविधिक पदलाई श्रेणी विहीन तुल्याई घटुवा गर्ने कार्य गरेको भनी ऐन नियमको भावना विपरीत विवाद उठाउनु भएको छ। वन रक्षक/वनपाले पदको सेवा समूह निर्धारण, शर्त र सुविधाको व्यवस्था सम्बन्धी ऐन, नियमावली बनाउने, लागू गर्ने क्षेत्राधिकार यस निर्देशनालयको छैन। निजहरूलाई श्रेणी विहीन स्तरको वनरक्षक पदमा स्थायी नियुक्ति दिने र स्तर वृद्धि गर्ने कार्यहरू निजहरूको इच्छा एवं प्रचलित ऐन नियमको व्यवस्था अनुरूप भए गरेकोले विद्यमान ऐन कानूनअनुसार भएका कार्यहरूको सम्बन्धमा आधारहीन र कपोलकल्पित तर्कहरू उठाई दायर भएको रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्नेसमेत बेहोराको पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय वन निर्देशनालयका क्षेत्रीय निर्देशक डा. राजन कुमार पोखरेलको तर्फबाट यस अदालतमा परेको लिखित जवाफ।

आदेश खण्ड

१०. नियमबमोजिम साप्ताहिक तथा आजको दैनिक मुद्दा पेसी सूचीमा चढी निर्णयार्थ इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदक ज्योतिराम कोईरालाको तर्फबाट उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ताद्वय श्री शम्भु थापा र श्री राम प्रसाद श्रेष्ठ एवं विद्वान अधिवक्तात्रय श्री गोविन्द शर्मा बन्दी, श्री टिकाराम भट्टराई र श्री गोपाल पाण्डेले निवेदक वनरक्षक/वनपाले पदमा स्थायी नियुक्ति भएका प्राविधिक कर्मचारी हुन्, निजामती किताबखानाले वनरक्षक पदलाई प्राविधिक पदका रूपमा स्विकार गरेको

छ, प्राविधिक पद बाहेकका पदहरू मात्र निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ५(२) बमोजिम श्रेणी विहीन कायम गर्न मिल्नेमा मिति २०६७।१।६ मा प्रकाशित नेपाल राजपत्र भाग ५ खण्ड ६० संख्या १ सि.नं. २ को सूचनाको माध्यमबाट मुख्य कार्य गर्ने भन्ने अस्वाभाविक पद नाम दिएको र पुनः मिति २०६८।१।४ को नेपाल राजपत्र भाग ५ खण्ड ६१ संख्या ३४ खण्ड (क) क्र.स. १ मा प्रकाशित सूचनाबाट साविक देखि जनरल फरेष्ट्री समूहमा कार्यरत रा.प अनंकित द्वितीय श्रेणीको पद योग्यता भएका निवेदकलाई सेवा प्रवेशको हाल तोकेको योग्यताको आधारमा जनरल फरेष्ट्री समूहको क्र.स. १ श्रेणी विहीन पदमा अनाधिकार पद नाम कायम गरी गराई योग्यता प्रतिकूल घटुवा गरेको कार्य तथा नेपाल वन सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी) विभाजन र नियुक्ति नियमहरू, २०५१ को नियम ७ अनुसूची (क) जनरल फरेष्ट्री समूह क्र.स. २ प्रतिकूल राजपत्रमा प्रकाशित उक्त दुवै सूचनाबाट जनरल फरेष्ट्री समूहको रा.प. अनं द्वितीय श्रेणीको साविक देखिको निवेदकको वन रक्षक/वनपाले प्राविधिक पदलाई श्रेणी विहीन पद कायम गराएको कार्य गैरकानूनी भएकोले विपक्षीहरूको हालसम्मको काम कारवाहीसमेत उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी निवेदकलाई सम्बन्धित जनरल फरेष्ट्री समूहको राजपत्र अनंकित द्वितीय श्रेणीको मिल्दो पदमा ऐन अनुरूप मिलान पद नाम कायम गर्ने उपयुक्त व्यवस्था गर्नु र तदनुरूप पदस्थापनको व्यवस्था मिलाउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेशको आदेश लगायत अन्य चाहिने उपयुक्त आदेश जारी गरी पाउँ भनी गर्नुभएको बहस सुनियो।

११. विपक्षी वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय, सिंहदरवारसमेतका तर्फबाट उपस्थित महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयका विद्वान उप-न्यायाधिवक्ता श्री दसरथ पंगेनीले निवेदकलाई नियुक्ति दिँदा नै श्रेणी विहीन भनेर दिईएको छ, वन रक्षक/वनपाले पदलाई प्राविधिक हो भन्ने कुनै कानूनी आधार छैन। निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ७(क) मा भएको कानूनी व्यवस्था बमोजिम मिति २०६७।१।६ को नेपाल राजपत्र भाग ५ खण्ड ६० संख्या १ को वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयको सूचनाको तपसिलको सि.नं. २ मा वनरक्षक पदलाई मुख्य कार्य गर्ने पद नाम कामको विशिष्टताको आधारमा कानूनबमोजिम नै तोकिएको एवं मिति २०६८।१।४ को राजपत्रमा प्रकाशित सूचनासमेत कानूनसम्मत नै हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदनमा माग बमोजिमको आदेश जारी हुनुपर्ने अवस्था छैन। रिट निवेदन खारेज हुनुपर्छ भनी गर्नुभएको बहस सुनियो।

१२. यसरी रिट निवेदक र विपक्षीहरूको तर्फबाट उपस्थित विद्वान कानून व्यवसायीहरूले

गर्नुभएको बहस जिकिर सुनी रिट निवेदन पत्र सहितको मिसिल संलग्न प्रमाण कागजातहरूको अध्ययन गरी हेर्दा, विपक्षीहरूको नाममा रिट निवेदकको माग बमोजिमको आदेश जारी हुनुपर्ने हो, होईन? भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो।

१३. विभिन्न मितिमा फरेष्ट्री समूहको वन रक्षक/वनपाले पदमा स्थायी नियुक्ति भई कार्यरत निवेदक प्राविधिक कर्मचारी भएकोमा मिति २०६७।१।६ को नेपाल राजपत्र भाग ५ खण्ड ६० संख्या १ सि.नं २ मा प्रकाशित सूचनामा निवेदक कार्यरत पद वनरक्षकलाई मुख्य कार्य गर्ने भन्ने अस्वाभाविक पद नाम दिएको र मिति २०६८।९।४ को नेपाल राजपत्र भाग ५ खण्ड ६१ संख्या ३४ खण्ड (क) क्र.स. १ मा प्रकाशित सूचनाबाट साविक देखि जनरल फरेष्ट्री समूहमा कार्यरत रा.प अनंकित द्वितीय श्रेणीको पद योग्यता भएका निज निवेदकलाई सेवा प्रवेशको हाल तोकेको योग्यताको आधारमा जनरल फरेष्ट्री समूहको क्र.स. १ श्रेणी विहीन पदमा पद नाम कायम गराई योग्यता प्रतिकूल घट्टुवा गरेकोले नेपाल वन सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी) विभाजन र नियुक्ति नियमहरू, २०५१ को नियम ७ अनुसूची (क) जनरल फरेष्ट्री समूह क्र.स. २ को प्रतिकूल राजपत्रमा प्रकाशित उक्त दुवै सूचना र जनरल फरेष्ट्री समूहको रा.प. अनं द्वितीय श्रेणीको साविक देखिको निजहरूको वन रक्षक/वनपाले प्राविधिक पदलाई श्रेणी विहीन पद कायम गर्ने, गराउने विपक्षीहरूको हालसम्मको सम्पूर्ण काम कारवाही उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी निवेदकलाई सम्बन्धित जनरल फरेष्ट्री समूहको राजपत्र अनंकित द्वितीय श्रेणीको मिल्दो पदमा मिलान पद नाम कायम गरी सोही अनुसार पदस्थापनको व्यवस्था मिलाउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेशको आदेश लगायत अन्य उपयुक्त आदेश जारी गरी पाउँ भनी प्रस्तुत रिट निवेदन परेको देखियो।

१४. निर्णयतर्फ विचार गर्दा, निवेदकको पद प्राविधिक हो होईन भन्ने सन्दर्भको निक्कै नै प्रस्तुत रिट निवेदनको विवादको मुख्य विषयवस्तु रहेको देखिन्छ। मिसिल संलग्न निवेदकको शुरु नियुक्तिपत्र हेर्दा, निजहरूले वनरक्षक निम्नस्तर पदमा नियुक्ति पाएको देखिन्छ भने नियुक्तिपत्रमा निवेदकको पद प्राविधिक रहे भएको भन्ने कहिकतै उल्लेख भएको देखिदैन। यस सम्बन्धमा विपक्षी वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयसमेतको लिखित जवाफ हेर्दा, नेपाल सरकारले मिति २०६७।१।६ मा राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरूमा कार्यरत श्रेणी विहीन पदहरूलाई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ७ को उपदफा (४) बमोजिम मुख्य कार्य गर्ने र सहायक कार्य गर्ने पद तोकी वनरक्षक पदलाई मुख्य कार्य गर्ने पद नाम दिइएको हो, साथै मिति २०६८।९।४ मा नेपाल सरकारले

नेपाल वन सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति) नियमहरू, २०५१ को नियम ११ को प्रयोग गरी सोही नियमको अनुसूची २ को खण्ड (क) मा उपखण्ड ८ थप गरी श्रेणी विहीन पद: वनरक्षक उल्लेख गरेको हो। वनरक्षक पदलाई मुख्य कार्य गर्ने पद नाम कामको विशिष्टताको आधारमा तोकिएको हो, कानूनसम्मत नै भएको काम कारवाहीबाट निवेदकको कुनै प्रकारको हक अधिकारमा आघात परेको भन्ना नमिल्ने हुँदा रिट निवेदन खारेज हुनुपर्छ भन्नेसमेत व्यहोराको लिखित जवाफ फिराएको देखियो भने अन्य विपक्षीहरूको समेत आफूहरूले रिट निवेदकको कानूनी एवं संवैधानिक हकमा आघात पुर्याउने कुनै कार्य नगरेको भन्ने व्यहोराको लिखित जवाफ मिसिल संलग्न देखिन्छ।

१५. निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ७(४) मा “नेपाल सरकारले राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी मुख्य काम गर्ने र सहायक कार्य गर्ने श्रेणी विहीन पद तोक्नेछ” भन्ने कानूनी व्यवस्था छ। उक्त कानूनी व्यवस्थाबमोजिम मिति २०६७।१।६ को नेपाल राजपत्र भाग ५ खण्ड ६० संख्या १ को वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयको सूचनाको तपसिलको सि.नं. २ मा वन विभाग अन्तर्गतको वनरक्षक पदलाई मुख्य कार्य गर्ने पद नाम तोकिएको कुरालाई कानून सम्मत नभएको भन्ने रिट निवेदकको जिकिर युक्तिसंगत देखिएन। साथै नेपाल वन सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति) नियमहरू, २०५१ को नियम ११ को कानूनी व्यवस्था हेर्दा, “नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी अनुसूचीमा आवश्यक हेरफेर वा थपघट गर्न सक्नेछ” भनी उल्लेख भएकोमा प्रस्तुत कानूनी व्यवस्थाको रोहबाट नेपाल सरकारले राजपत्रमा सूचना निकाली अनुसूचीमा आवश्यक हेरफेर गर्न सक्ने नै देखिएको स्थितिमा मिति २०६८।९।४ मा प्रकाशित भाग ५, खण्ड ६१, संख्या ३४ को विपक्षी वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयको “श्रेणी विहीन पद: वन रक्षक” भनी राजपत्रमा प्रकाशन भएको सूचनालाई अनाधिकार एवं कानून विपरित भएको भनी मान्न मिल्ने अवस्थाको विद्यमानता नदेखिँदा निज विपक्षीहरूले निवेदकलाई योग्यता प्रतिकूल घटुवा गरेको उल्लेखित सूचनाहरू बदर माग सम्बन्धमा रहेको निवेदकको जिकिर तर्कसंगत देखिएन।

१६. तोकिएको शैक्षिक योग्यता र आधारभूत तालिमसमेत लिएका निवेदक कर्मचारीहरूलाई श्रेणीमा आबद्ध र समायोजन गर्ने विभागस्तरीय र नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट मिति २०६६।४।८ मा भएको निर्णयसमेत कार्यान्वयन भएन भन्ने रिट निवेदकको जिकिर रहेको भएतापनि एकातिर उक्त निर्णय मिसिल संलग्न देखिँदैन भने अर्कोतिर उक्त जिकिर वस्तुनिष्ठ आधारमा पुष्टि हुने सबूद प्रमाणसमेत

निवेदकले पेश गर्न सकेको स्थिति छैन। यस अवस्थामा उक्त वनरक्षकको पद मुख्य कार्य गर्ने पद नाम कामको विशिष्टताको आधारमा तोकिएको र सो तोक्ने कार्यसमेत निजामती सेवा ऐन, नेपाल वन सेवा (गठन, समुह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति) नियमहरू, २०५१ समेतको आधारमा गरिएकोले निवेदकले उठाएका सम्पूर्ण काम कारवाही कानूनसम्मत नै भए गरेको भन्ने विपक्षी वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयको लिखित जवाफ र सोही व्यहोराको विपक्षीहरूका तर्फबाट रहनुभएका विद्वान कानून व्यवसायीको बहस जिकिरलाई विपक्षीले अन्यथा भन्न नसकेको स्थितिमा निवेदकका तर्फबाट रहनुभएका विद्वान कानून व्यवसायीहरूको बहस जिकिरसँग सहमत हुन सकिने।

१७. तसर्थ, उपरोक्त विवेचित आधार, प्रमाण तथा कारणबाट निवेदकले विपक्षीहरूको काम कारवाहीबाट आफ्नो के कुन कानूनी र संवैधानिक हक माथि आघात पर्न गएको हो भन्ने कुरा स्पष्ट रूपमा खुलाउन नसकेको स्थिति, रिट निवेदकले सेवा शर्त पालना गर्ने गरी लिएको शुरु नियुक्ति मै प्राविधिक पद भनी कहिकतै उल्लेख नभएको स्थिति, साथै रिट निवेदकको पद प्राविधिक नै हो भन्ने वस्तुनिष्ठ प्रमाणको अभाव, विपक्षीहरूले कानूनी व्यवस्था अनुरूप नै कार्य गरेको भन्ने व्यहोराको लिखित जवाफलाई रिट निवेदकले अन्यथा भनी खण्डन गर्न नसकेको अवस्था एवं उल्लिखित ऐन कानूनको व्यवस्थाको रोहबाट विश्लेषण गर्दा समेत विपक्षीहरूको काम कारवाही अन्यथा नदेखिएको स्थिति एवं विपक्षीहरूको उक्त कार्यबाट निज निवेदकको संवैधानिक एवं कानूनी हकमा आघात परेको भन्ने अवस्थाको विद्यमानता नदेखिँदा विपक्षीहरूको नाममा निवेदकको माग बमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने देखिन आएन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ। प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी नियमानुसार मिसिल अभिलेख शाखामा बुझाइदिएन।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: कमलकान्त जोशी

कम्प्युटर अपरेटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७५ साल जेठ महिना ८ गते रोज ३ शुभम् ।